

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΑΝΙΑ

τσάν
από
μέντα

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Τσάι από μέντα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Χριστίνα Μανιά
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κυριακή Κάσση
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Βάσω Βύρρα

© Χριστίνα Μανιά, 2021
© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Sarah Jarrett/Arcangel
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2021

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2021

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-4030-9
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-4031-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.	PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
<i>Από το 1979</i>	<i>Publishers since 1979</i>
Έδρα:	Head Office:
Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550	Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΑΝΙΑ

*τσάι
από
μέντα*

*Στη Σοφία μου και τη Νινάκι μου, τις δικές μου ηρωίδες
Στη μητέρα μου Καίτη και την κόρη μου Αριάδνη.
Το πριν και το μετά μου*

ΕΛΕΝΗ

Χείρα βοηθείας

Αθήνα, Δεκέμβριος 1918

Η Άννα πηγαινοερχόταν σαν την τίγρη στο κλουβί. Έτσι λεπτοκαμωμένη όπως ήταν, η τεράστια κοιλιά της την κούραζε –βρισκόταν ήδη στον ένατο μήνα–, οπότε αναγκαζόταν ανά τακτά διαστήματα να κάνει μικρές στάσεις. Έπαιρνε μια ανάσα, ξεφυσούσε, κοιτούσε ξανά και ξανά το γράμμα που κρατούσε στα χέρια της και μετά πάλι από την αρχή. «Άκουσον, άκουσον! Αν είναι δυνατόν!» αναφωνούσε. Παρά το τσουχτερό κρύο του Δεκεμβρίου, η νεαρή γυναίκα είχε φουντώσει ολόκληρη, έτσι άνοιξε το μεγάλο παράθυρο για να δροοιστεί. Δεν πέρασε ούτε ένα λεπτό, το έκλεισε νευρικά, τράβηξε τη βαριά βελούδινη βυσσινιά κουρτίνα με μανία και ξανάρχισε το πέρα δώθε μέσα στην ευρύχωρη κρεβατοκάμαρα. Η μητέρα της, η Ελένη, εξίσου μικροκαμωμένη και δυναμική, καθισμένη στην άκρη της καρέκλας από ξύλο τριανταφυλλιάς παρακολουθούσε σιωπηλή την κόρη της να οργώνει το πάτωμα. Κρατιόταν με νύχια και με δόντια να μη μιλήσει, περιμένοντάς τη να ξεθυμάνει. Καθώς περνούσε η ώρα, όμως, και έβλεπε ότι η Άννα, αντί να ηρεμήσει, ήταν στα πρόθυρα της υστερίας, αποφάσισε να

της πει δυο κουβέντες μπας και κατάφερνε να κατευνάσει τη μήνιν της ετοιμόγεννης κόρης της.

«Μπορείς σε παρακαλώ να ηρεμήσεις; Κατ' αρχάς θα σε ακούσουν τα παιδιά. Αν δε σε έχουν ήδη ακούσει. Κι έπειτα δεν είναι καλό να κάνεις έτσι στην κατάστασή σου. Κατανοώ την αρχική ταραχή σου. Αλλά, αν το σκεφτείς πιο ψύχραιμα, θα δεις ότι δεν το είπε για κακό. Αντιθέτως η πρόθεσή του είναι καλοπροαίρετη και η πρότασή του εξαιρετικά γενναιοδωρη, με μοναδικό σκοπό να σας βοηθήσει».

«Βοήθεια το λες εσύ αυτό, μητέρα; Πώς είναι δυνατόν να προτείνει κάτι τέτοιο; Μα δεν του κόβει καθόλου; Απορώ και πώς το σκέφτηκε! Αλλά δεν έχει παιδιά, βλέπεις, γι' αυτό μπορεί να ξεστομίζει ό,τι του κατεβαίνει χωρίς ν' αναλογίζεται τις συνέπειες, ο ανόητος!»

Η Ελένη δεν κρατήθηκε άλλο και πετάχτηκε σαν ελατήριο από τη θέση της. Δεν επέτρεπε σε κανέναν να μιλάει άσχημα για τα παιδιά της. Ήταν βεβαίως θέσφατο πως μόνο εκείνη, έχοντας κοιλοπονέσει για να τα φέρει στη ζωή, είχε αυτό το δικαίωμα και προνόμιο. Κι ετούτη τη στιγμή κατηγορούσαν τον γιο της. Αυτόν που είχε κάνει τα πάντα και με το παραπάνω και για τις δυο τους. Όχι, δε θα ανεχόταν κάτι τέτοιο ούτε καν από την ίδια της την κόρη, κι ας της έτρεφε αδυναμία.

«Αρκετά! Σου απαγορεύω να μιλάς έτσι για τον αδελφό σου! Σου έχει σταθεί και σ' έχει βοηθήσει πιο πολύ κι από πατέρα. Εξάλλου, δεν είπε κάτι κακό. Μία ιδέα πρότεινε για να σας ξαλαφρώσει. Κι εν πάση περιπτώσει δεν είσαι υποχρεωμένη να τη δεχτείς. Αλλά όχι και να τον κατηγορείς! Τέτοια αχαριστία δεν πρόκειται να την ανεχτώ! Κατάλαβες; Και επιτέλους σταμάτα να κάνεις σαν καμιά γυναικούλα!»

Και λέγοντας αυτές τις κουβέντες, έκανε μια μεγαλοπρεπέστατη μεταβολή και βγήκε από το δωμάτιο για να μην ανάψει χειρότερα ο καβγάς και γίνουν μύλος.

Η Άννα, μένοντας μόνη στο δωμάτιο, σωριάστηκε εξαντλημένη στο μεγάλο κρεβάτι. Όσο κι αν δεν ήθελε να το παραδεχτεί κατά βάθος ήξερε πως η μητέρα της είχε δίκιο.

Ήταν μόλις δεκαέξι χρόνων κι ο αδελφός της είκοσι όταν ο πατέρας τους αναχώρησε από τον μάταιο τούτο κόσμο από ανακοπή, στα σαράντα τέσσερά του, γυρίζοντας στο σπίτι από το γραφείο του. Κατέρρευσε στη μέση του δρόμου και μέχρι να τον δει κάποιος γιατρός ήταν ήδη νεκρός. Ο αιφνίδιος θάνατός του άφησε μάνα και παιδιά βυθισμένους στο πένθος, αλλά και σε δυσχερή οικονομική κατάσταση. Η οικογενειακή βιομηχανία κλωστοϋφαντουργίας κινδύνευε να χρεοκοπήσει. Οι πάντες στον περίγυρό τους θεώρησαν, χωρίς ποτέ να το πουν ανοιχτά, πως αυτός ήταν κι ο λόγος που τον είχε προδώσει η καρδιά του.

Από εκείνη την ημέρα ο Φώτης, εκτός από γιος κι αδελφός, ανέλαβε και τον ρόλο του πατέρα, φροντίζοντας να κάνει τα πάντα για να μη λείπει τίποτα στις δυο γυναίκες της ζωής του. Πρωταρχική έννοια του ήταν να μην αλλάξει στο ελάχιστο η ευμάρεια που απολάμβαναν μέχρι τότε. Αφήνοντας τις σπουδές του στη Γαλλία λίγο πριν από το πτυχίο, με σκληρή δουλειά και πολύ μυαλό, κατάφερε, μέσα σε σύντομο διάστημα, όχι απλώς να σώσει την επιχείρηση από την οικονομική καταστροφή αλλά να την κάνει ξανά μεγάλη και τρανή. Η Ελένη δεν μπορούσε παρά να καμαρώνει για τον γιο της, που αποδείχθηκε τόσο ικανός στο επιχειρείν και τόσο

στοργικός στο ευ φροντίζειν. Αφού όλα είχαν πάει κατ' ευχήν, η περήφανη μητέρα το μόνο που ευχόταν πια ήταν να δει τα παιδιά της να καλοπαντρεύονται και να φτιάχνουν τις δικές τους οικογένειες.

Η Άννα ήταν δεν ήταν είκοσι ετών όταν γνωρίστηκε με το δεξί χέρι του Φώτη στην επιχείρηση, τον Γιώργο, ένα ομορφόπαιδο με καταγωγή από την Καλαμάτα. Μερικές συναντήσεις στα κρυφά και πολλά ραβασάκια ήταν αρκετά για να φουντώσει το αίσθημα και να τη ζητήσει σε γάμο.

Η Ελένη στην αρχή ούτε που να το ακούσει. Ονειρευόταν για την κόρη της κάποιον γόνο μεγάλης αθηναϊκής οικογένειας. Έναν γκάγκαρο σαν κι αυτούς, όπως έλεγε, κι όχι έναν επαρχιώτη «ομορφονιό» – ήταν χούι της να δίνει σε όλους παρατσούκλια. Λίγο όμως το ότι ο Φώτης έλεγε τα καλύτερα για τον υποψήφιο γαμπρό, λίγο το ότι η Άννα έκλαιγε και χτυπιόταν, πολύ το ότι η κοιλιά της σε λίγους μήνες θα φούσκωνε, τελικά η Ελένη έκανε τα πικρά γλυκά και συναίνεσε. Η πραγματική αιτία εντούτοις ήταν πως την είχε κερδίσει η εντυπωσιακή εμφάνιση του «ομορφονιού» κι ας μην ήταν από τζάκι.

Έχοντας πλέον και τη συγκατάθεση της μητέρας της, μια ηλιόλουστη απριλιάτικη Κυριακή, η κατάξανθη μινιατούρα Άννα ενώθηκε εις σάρκα μία με τον πανύψηλο μελαχρινό Γιώργο.

Τουλάχιστον θα κάνουν όμορφα παιδιά, σκεφτόταν η Ελένη όσο τους έβλεπε δίπλα δίπλα κατά τη διάρκεια του μυστηρίου, και παρηγορούνταν γιατί πάντα θεωρούσε την ομορφιά αήττητο προτέρημα.

Ο Φώτης προίκισε την αδελφή του, δίνοντας στον Γιώργο το μισό μερίδιο της επιχείρησης καθώς και το πατρικό

τους σπίτι – ένα μεγάλο, ευάερο κι ευήλιο δίπατο νεοκλασικό στο Κουνάκι. Εκεί θα συνέχιζε να ζει βεβαίως κι η Ελένη, αφενός γιατί ήταν το σπίτι της, αφετέρου για να είναι κοντά στην κόρη της.

«Εγώ θα ψάξω να βρω κάτι μικρότερο για να μείνω», τόλμησε να πει ο Φώτης.

«Ούτε να το σκέφτεσαι! Θα μείνεις εδώ όσο θέλεις», έπescαν κι οι τρεις να τον φάνε, με πρώτη και καλύτερη τη μάνα του. Λίγους μήνες μετά τον γάμο, ο Φώτης γνώρισε την Ερμιόνη, μια νόστιμη και καλοαναθρεμμένη κοπέλα, κόρη μεγαλοαστικής αθηναϊκής οικογένειας –προς μεγάλη χαρά της Ελένης– και την ερωτεύτηκε σφοδρά. Μέσα σε δυο μήνες αρραβωνιάστηκαν κι ετοιμάζονταν όλοι πυρετωδώς για τον επερχόμενο γάμο. Ο Φώτης κίνησε γη και ουρανό για ν’ αγοράσει ένα αρχοντικό στην Πλάκα για την Ερμιόνη του, η οποία σε κάποιο περίπατό τους, εξέφρασε το πόσο πολύ της άρεσε η συγκεκριμένη περιοχή. Η ζωή όμως είχε άλλα σχέδια. Μια περιτονίτιδα έστειλε την Ερμιόνη ντυμένη νύφη στον τάφο αντί για την εκκλησία. Ο Φώτης ήταν απαρηγόρητος κι ένιωθε πως δεν τον χωρούσε ο τόπος. Τότε ήταν που πήρε τη μεγάλη απόφαση. Πούλησε το μερίδιό του στον Γιώργο κι ανακοίνωσε στους δικούς του ότι θα έφευγε στο εξωτερικό.

«Και πού θα πας δηλαδή, παιδί μου;» τον ρώτησε η Ελένη προσπαθώντας να διατηρήσει την ψυχραιμία της.

«Ένας φίλος μου, από την Ύδρα, έχει ξεκινήσει μια δουλειά με σφουγγαράδικα στην Τυνησία. Θα πάω να δουλέψω μαζί του».

«Κι αφήνεις κοτζάμι εργοστάσιο για να γίνεις σφουγγαράς στους αραπάδες; Αυτό είναι το λαμπρό σου μέλλον;» αγανάκτησε η μάνα του.

«Όχι, μητέρα. Θέλει να γίνω συνétairos και ν' αναλάβω την οικονομική διαχείριση. Έλα τώρα, μη μου στενοχωριέσαι. Έχω ανάγκη να αλλάξω παραστάσεις. Θα σας γράφω συχνά. Και μόλις τακτοποιηθώ και πάνε όλα καλά, θα έρθεις να με δεις και να μείνεις όσο θέλεις κοντά μου».

Όσους κλαυθμούς κι οδυρμούς κι αν επιστράτευσε η Ελένη, έχασε τη μάχη, κι ο εικοσιπεντάχρονος κανακάρης της αναχώρησε για την αραπιά, όπως έλεγε με περιφρόνηση φτύνοντας διακριτικά τον κόρφο της όποτε ερχόταν η κουβέντα.

Ο γιος της κατάφερε μέσα σε λίγο διάστημα να κάνει την επιχείρησή με τα σφουγγαράδικα μία από τις μεγαλύτερες της χώρας. Έπειτα από λίγα χρόνια, όταν ο συνétairos του έχασε τη ζωή του σε ένα δυστύχημα, εξαγόρασε το μερίδιό του από τη χήρα γυναίκα του, η οποία ήθελε να επιστρέψει μαζί με τα τρία της παιδιά στην οικογένειά της στην Ελλάδα.

Βρισκόταν ήδη οκτώ χρόνια στη Τυνησία. Ο Φώτης Δημητρίου ήταν πλέον ένας πετυχημένος, εύπορος επιχειρηματίας κι εξέχον μέλος της ελληνικής κοινότητας στη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της χώρας, στη Σφαξ. Αλλά ήταν μόνος. Είχε ζητήσει επανειλημμένως από τη μητέρα του να πάει να μείνει κοντά του για όσο ήθελε.

Μου έχεις λείψει, μάνα. Σε αναμένω να με επισκεφτείς. Να μείνεις μαζί μου διά όσον επιθυμείς. Θα σου αρέσει πολύ εδώ και θα ζεις βασιλικά, της έγραφε ξανά και ξανά στα γραμμάτά του.

Η Ελένη, για αρκετά μεγάλο διάστημα, ούτε που το σκεφτόταν. Ήταν, βλέπεις, δέσμια πρωτίστως του φόβου της για έναν τέτοιο ξενιτεμό και δευτερευόντως της αγάπης της για τα εγγόνια της, κυρίως για την εγγονή της δηλαδή, που έφε-

ρε και το όνομά της. Εντούτοις, όσο περνούσε ο καιρός, η σκέψη πως ο γιος της ήταν μοναχός του εκεί στα ξένα και την ήθελε κοντά του, αλλά κι η δική της έντονη επιθυμία να τον δει την οδήγησαν να κάνει το μεγάλο βήμα.

Από την άλλη, η ζωή της Άννας είχε πάρει την ακριβώς αντίστροφη πορεία από εκείνη του αδελφού της. Απολάμβανε μια ευτυχισμένη οικογενειακή ζωή, με έναν άνδρα που τη λάτρευε και δεν της χαλούσε χατίρι και ήδη με τρία παιδιά κι ένα τέταρτο στην κοιλιά. Αλλά η οικονομική τους κατάσταση πήγαινε από το κακό στο χειρότερο. Το τέλος του Μεγάλου Πολέμου τούς βρήκε ολοκληρωτικά κατεστραμμένους.

Η Άννα κάπως πιο ήρεμη άνοιξε πάλι το τσαλακωμένο γράμμα που κρατούσε σφιχτά μέσα στη χούφτα της και το ξανάδιάβασε για ακόμη μια φορά.

*Σφαξ, Τυνησία
1η Νοεμβρίου 1918*

Πολυαγαπημένη μου αδελφή,

Μετά λύτης μου έμαθα από τη μητέρα την οικονομικήν συμφοράν που σας εχτύπησεν. Ο πόλεμος, βλέπεις, πατήρ όλων των δεινών, διά να παραφράσω τον Ηράκλειτον. Μη στενοχωριέσαι, όμως, ο σύζυγός σου είναι ικανός κι άξιος, κι είμαι σίγουρος ότι θα καταφέρει να ορθοποδήσει ξανά με κάποιαν οικονομικήν βοήθειαν. Διά ετούτο θα μερμυγήσω εγώ προσωπικώς. Στα μέσα Δεκεμβρίου θα έρθει στην Αθήνα από την Τυνησίαν, διά επαγγελματικούς λόγους, ο

δικηγόρος μου, ο κύριος Παπαμιχαήλ. Θα επικοινωνήσει μαζί σας διά τα περαιτέρω.

Άννα, έχω μίαν πρότασιν να σου κάνω. Όπως θα γνωρίζεις, η μητέρα σε λίγους μήνες, όταν φτιάξει ο καιρός, θα έρθει να μείνει μαζί μου για όσο το επιθυμεί. Η σκέψις μου είναι να φέρει μαζί της ένα από τα τρία ανήψια μου. Λέω από τα τρία, καθότι το τέταρτο –όταν έρθει με το καλό– θα είναι ακόμα βρέφος. Θα είναι μίαν συντροφιιά διά εκείνην κι εσείς θα έχετε ένα στόμα λιγότερο. Αν, δε, η μητέρα αποφασίσει να μείνει για μεγάλο διάστημα, το παιδί σου θα έχει την ευκαιρίαν εδώ να πάει στα καλύτερα σχολεία και να μεγαλώσει με όλες τις ανέσεις.

Σκέψου την πρότασίν μου και με ενημερώνεις διά την απόφασίν σου.

*Σας ασπάζομαι όλους,
Φώτης*

Μήπως είχε δίκιο η μητέρα της τελικά; Μήπως πράγματι αυτή η εξωφρενική πρόταση του αδελφού της ήταν χείρα βοηθείας; Γιατί όμως την ένιωθε ως χείρα που της έπνιγε τον λαιμό; Αφού έμεινε αρκετή ώρα να κοιτάζει με απλανές βλέμμα το ταβάνι, σηκώθηκε με δυσκολία από το κρεβάτι. Έριξε λίγο νερό από το πορσελάνινο λαβομάνο στο πρόσωπό της, έφτιαξε τα μαλλιά και το φόρεμά της, κοιτάχτηκε στον καθρέφτη και παίρνοντας δυο βαθιές ανάσες άνοιξε την πόρτα για να πάει κάτω. Έπρεπε οπωσδήποτε να μιλήσει με τον άνδρα της.

Όλα θα πάνε καλά

Τυνησία, Ιούνιος 1919

Ενα κύμα ζεστού αέρα χτύπησε την Ελένη στο πρόσωπο κατεβαίνοντας από το πλοίο. Ο ήλιος έκαιγε κι έφτιαξε καλύτερα το καπέλο της για να προστατευτεί από τις δυνατές του αχτίδες. Έπειτα από τόσο διάστημα εν πλω ένιωσε μια πρωτόγνωρη ανακούφιση πατώντας στη στεριά. Το ταξίδι, αν και μακρύ, δεν την είχε ταλαιπωρήσει καθόλου. Η θάλασσα ήταν ως επί το πλείστον γαλήνια, σε αντίθεση με την τρικυμία που μαινόταν στο κεφάλι της.

Όλες αυτές τις μέρες δεν κατάφερε να σταματήσει να σκέφτεται όσα είχαν μεσολαβήσει μέχρι την αναχώρησή της από την Αθήνα.

Το γράμμα του Φώτη από την ηλιόλουστη Τυνησία έφερε την καταιγίδα στο Κουκάκι. Στην αρχή ο Γιώργος δεν ήθελε ούτε να ακούσει την πρόταση του κουνιάδου του, κατηγορώντας τον για επιπολαιότητα κι απερισκεψία, γεγονός που προκάλεσε την οργή της Ελένης.

«Ε όχι να τον κακολογεί κι ο γαμπρός του ο “ομορφονιός”!

Που τον πήρε στη δουλειά κι από ξεβράκωτο τον έκανε λόρδο!» μουρμούριζε στην Άννα, η οποία γινόταν έξαλλη και μετά βίας κρατιόταν να μη σκοτωθεί με τη μάνα της.

Για κάμποσες μέρες η ατμόσφαιρα στο σπίτι μύριζε μπαρούτι, με τους ενηλίκους να εξαφανίζονται ο καθένας σε διαφορετικό δωμάτιο για να μην αρπάζονται και γίνονται ρεζίλι μπροστά στη μοναδική υπηρέτρια που είχαν κρατήσει, και με τα τρία κουτσούβελα ν' αλωνίζουν ανενόχλητα. Τα Χριστούγεννα πλησιάζαν και προμηνούνταν μαύρα, αλλά δύο ευχάριστα γεγονότα επανέφεραν τα χαμόγελα και την καλή διάθεση σε όλους.

Το πρώτο και πιο χαρμόσυνο ήταν ότι στις 20 Δεκεμβρίου η οικογένεια αυξήθηκε κατά ένα μέλος. Η Άννα έγινε για τέταρτη φορά μητέρα, φέρνοντας στον κόσμο το δεύτερό της κορίτσι. Η οικογένεια πλέον αποτελούνταν από τον επτάχρονο Μανόλη, τον πεντάχρονο Γιάννη, τη δίχρονη Ελενίτσα και τη νεοαφιχθείσα Ευγενία.

Το δεύτερο, αλλά καθόλου δευτερεύον, ήταν ότι κοντά στα Χριστούγεννα, μέσω του δικηγόρου που ήρθε στην Αθήνα, έφτασε και η πολυπόθητη οικονομική βοήθεια που τους είχε τάξει ο Φώτης. Μια βοήθεια αρκετά σημαντική για να μπορέσει ο Γιώργος, με σωστούς επαγγελματικούς χειρισμούς, να ορθοποδήσει εν καιρώ. Αυτό το «εν καιρώ», όμως, ήταν κάτι που τον προβλημάτιζε, καθώς, όσο μεγάλωνε η οικογένειά του, αυξάνονταν οι ανάγκες και τα έξοδα. Μέσα σ' όλες αυτές τις σκέψεις που τον ταλάνιζαν, ξεπετάχτηκε αυθαίρετα, σαν ζιζάνιο, η πρόταση του κουνιάδου του. Μέρα νύχτα τού τριβέλιζε το μυαλό κι όσο τη σκεφτόταν τόσο άρχισε να τη βρίσκει όλο και λιγότερο αποκρουστική. Το ίδιο συνέβαινε παράλληλα και στο κεφάλι της Άννας. Κα-

νείς όμως από τους δύο δεν τολμούσε να το εξομολογηθεί στον άλλον. Τη λύση έδωσε τελικά ως από μηχανής θεός η Ελένη. Ένα βράδυ, μετά το φαγητό, κι αφού όλο το παιδομάνι είχε πέσει για ύπνο, η Ελένη άνοιξε το παράθυρο στο σαλόνι και πήρε μια βαθιά εισπνοή.

«Η βραδιά είναι τόσο γλυκιά! Πόσο γρήγορα περνάει ο καιρός. Όπου να 'ναι μπαίνει η άνοιξη κι ούτε που το κατάλαβα. Θα πρέπει να αρχίσω σιγά σιγά να ετοιμάζομαι», μολόγησε εκ του πονηρού η Ελένη.

«Για ποιο πράγμα;» τη ρώτησε η κόρη της.

«Μα για το ταξίδι μου», απάντησε όλο φυσικότητα η Ελένη. «Δε φαντάζομαι να ξεχάσατε πως σε λίγο καιρό θα φύγω να πάω στον Φώτη. Στον οποίο παρεμπιπτόντως ακόμα δεν έχετε γράψει να τον ευχαριστήσετε για τα χρήματα. Εγώ βεβαίως του έγγραφα και τον ενημέρωσα για τα γεννητούρια μας, αλλά μήπως ήρθε η ώρα να του γράψετε κι εσείς;»

«Η αλήθεια είναι», ξερόβηξε ο Γιώργος, «πως ακόμη δεν του έχω γράψει γιατί δεν ήξερα τι να του απαντήσω στην πρότασή του».

«Τι εννοείς δεν ήξερες; Ήσασταν ξεκάθαροι και με το παραπάνω ότι δεν πρόκειται να τη δεχτείτε, ή μήπως δεν έχω καταλάβει κάτι;» ρώτησε δήθεν αφελώς η Ελένη, έχοντας οσμιστεί το άρωμα της αμφιβολίας να πλανάται στην ατμόσφαιρα.

«Ναι... δηλαδή... δεν ξέρω κι εγώ τι να πω». Μάσησε τα λόγια του ο γαμπρός της. «Από τη μια μου είναι αδιανόητο να αποχωριστώ κάποιον από τα παιδιά μου, από την άλλη όμως να του κλοτσήσουμε τέτοια τύχη;» ψέλλισε τελικά χωρίς καν να τολμήσει να κοιτάξει τη γυναίκα του.

«Ναι, δε λέω. Είναι όμως τύχη να μεγαλώνει ένα παιδί

μακριά από τους γονείς του;» αναρωτήθηκε η Άννα σε μια ύστατη προσπάθεια να πείσει πρωτίστως τον εαυτό της.

Η Ελένη αντιλήφθηκε πως η νίκη πλησίαζε κι ήταν πια θέμα σωστής στρατηγικής, οπότε αρκέστηκε σ' ένα: «Αν έχει όλα τα καλά του Θεού κοντά σε ανθρώπους που το αγαπάνε; Τι να πω κι εγώ».

Με αυτά τα λόγια βυθίστηκε ο καθένας στις σκέψεις του κι η κουβέντα σταμάτησε εκεί. Για εκείνο το βράδυ μόνο όμως. Από την επόμενη κιόλας μέρα οι συζητήσεις για το επίμαχο θέμα έδιναν κι έπαιρναν ανάμεσα στο ζευγάρι. Έπειτα από τρεις εβδομάδες διαπραγματεύσεων, καβγάδων, αγκαλιών και δακρύων, ο Γιώργος και η Άννα συμφώνησαν με βαριά καρδιά να αποδεχτούν την πρόταση του Φώτη. Κι εκεί που νόμιζαν ότι η πιο δύσκολη απόφαση είχε παρθεί, ξεπήδησε μια ακόμα δυσκολότερη. Ποιο παιδί θα έστελναν; Ποιο θα αποχωρίζονταν; Η Άννα, ύστερα από αρκετή σκέψη, πρότεινε στη μητέρα της να πάρει έναν από τους γιους της.

«Τα αγόρια να τα πάρεις και να τα τριψείς στην κασίδα σου», ήταν η πρώτη κουβέντα της Ελένης, που προτιμούσε τα κορίτσια γενικά και την εγγονή της, στην οποία είχε τρελή αδυναμία, ειδικά.

Θέλοντας να προλάβει μια επικείμενη έκρηξη της κόρης της έπειτα από αυτό που μόλις είχε ξεστομίσει, αλλάζοντας εντελώς τόνο, συνέχισε πιο διπλωματικά: «Άννα μου, δεν καταλαβαίνεις ότι το πιο σωστό είναι να πάρω μαζί μου ένα κορίτσι; Και λέγοντας κορίτσι εννοώ την Ελενίτσα, γιατί η Ευγενία είναι ακόμα βρέφος κι έχει την απόλυτη ανάγκη σου. Ο Φώτης θα λείπει όλη μέρα στις δουλειές του. Το παιδί θα είναι κυρίως μαζί μου. Θα είναι η συντροφιά μου. Είναι τώ-

ρα ωραίο πράγμα κάποιο από τα αγόρια να είναι μέσα στις φούστες μου; Αυτά έχουν ανάγκη την πατρική φιγούρα. Πρέπει να είναι κοντά στον πατέρα τους. Εξάλλου αύριο μεθαύριο θα γίνουν παλικαράκια και θα αναλάβουν την οικογενειακή επιχείρηση, που είμαι σίγουρη ότι ο Γιώργος μας θα καταφέρει όχι απλώς να τη σώσει αλλά να την κάνει πάλι σπουδαία και τρανή», είπε γαλίφικα, παινεύοντας τον άνδρα της κόρης της προκειμένου να την καλοπιάσει.

«Η Ελενίτσα κοντά μας θα ζήσει σαν περιγκίπισσα. Άσε που θα πάει στα καλύτερα σχολεία και θα μορφωθεί. Και το πιο σημαντικό, ο θεός της θα την έχει σαν παιδί του, κι όταν έρθει η ώρα θα την προικίσει και θα την καλοπαντρέψει», συνέχισε ο κυκλώνας Ελένη έχοντας πάρει φόρα και τίποτα δεν μπορούσε να τη σταματήσει.

«Αν δεν είχες άλλο κορίτσι θα καταλάβαινα απόλυτα την άρνησή σου. Αλλά τώρα έχεις την Ευγενίτσα σου. Δε θα είσαι μόνη σου ανάμεσα σε σώβρακα. Ο Φώτης, ένας Θεός ξέρει πόσο τον αγαπώ κι αυτόν, έχει κάνει τα πάντα για εμάς κι αυτή τη στιγμή με θέλει κοντά του. Γι' αυτό πάω να τον βρω. Ξέρεις, όμως, καλά ότι μου είναι ήδη πολύ δύσκολο να αποχωριστώ την κόρη μου. Άσε με να έχω τουλάχιστον δίπλα μου τη συνέχειά της», δάκρυσε η Ελένη, τουμπάροντας έτσι την Άννα, που δεν μπορούσε να βλέπει τη μητέρα της στενοχωρημένη.

Με τον Γιώργο τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Παρόλο που είχε μεγάλη αγάπη στην Ελενίτσα του, ήταν παλαιάς κοπής και καμάρωνε για τους γιους του. Αυτοί εξάλλου θα συνέχιζαν το όνομά του. Οπότε πείστηκε αν όχι εύκολα, σαφώς ευκολότερα.

Στα τέλη Απριλίου, με μάτια υγρά και μια ασφυκτικά δυ-

νατή αγκαλιά, οι δυο γονείς αποχαιρέτησαν την ξανθομαλλούσα τους, την Ελενίσα. Για την Άννα ο πόνος ήταν διπλός. Αποχωριζόταν μάνα και κόρη, το πριν και το μετά της.

Τώρα γιαγιά κι εγγονή είχαν πλέον φτάσει στον προορισμό τους. Το λιμάνι έσφυζε από ζωή. Μια αποφορά ψαριλάς και βρομιάς διαπέρασε τα ρουθούνια της Ελένης αναγκάζοντάς τη να βγάλει ένα κεντημένο μαντίλι από την τσάντα της και να καλύψει τη μύτη της. Δεκάδες άτομα έτρεχαν πέρα δώθε χειρονομώντας και φωνάζοντας. Κουρασμένοι ταξιιδιώτες, μεροκαματιάρηδες αχθοφόροι κουβαλώντας εμπορεύματα κι αποσκευές και ψαράδες που μόλις είχαν επιστρέψει και καθάριζαν τα δίχτυα τους. Λίγα μέτρα παραέρα οι αγωγιάτες είχαν ήδη ξεκινήσει να φορτώνουν τα γαϊδούρια, τα κάρα ή τις καμήλες τους, ενώ διάσπαρτοι μικροπωλητές διαλαλούσαν την πραμάτεια τους. Κάποια λιγοστά αυτοκίνητα περίμεναν να παραλάβουν τους άρτι αφιχθέντες επιβάτες.

Βλέποντας αυτό το μελίσσι των σκουρόχρωμων, στην πλειοψηφία τους, ανθρώπων οι οποίοι μιλούσαν μία παντελώς άγνωστη για εκείνη γλώσσα, η Ελένη ένιωσε ένα σφίξιμο στο στήθος, με αποτέλεσμα να σφίξει ενστικτωδώς ακόμα πιο δυνατά το παιδικό χεράκι που κρατούσε. Δίπλα της, η σχεδόν τριχρόνη Ελενίσα περπατούσε διστακτικά, κολλημένη στο φουστάνι της γιαγιάς της λες κι ήταν προέκταση του υφάσματος. Μια αδιόρατη αγωνία κατέκλυσε τη μέχρι τότε αποφασισμένη γυναίκα. Μήπως τελικά ήταν μια τρέλα όλο αυτό; Έκανε καλά που ήρθε εδώ πέρα; Και κυρίως, μήπως ήταν λάθος που έφερε μαζί την εγγονή της ανάμεσα

στους αραπάδες; Κι εκεί που ένιωθε να την παγώνουν, παρά την αφόρητη ζέστη, όλα αυτά τα ερωτηματικά, το φωτεινό χαμόγελο του γιου της, ο οποίος ερχόταν με φόρα προς το μέρος τους, κατάφερε να λιώσει τα πάντα στη στιγμή.

Όλα θα πάνε καλά, σκέφτηκε κουρνιασμένη στη σφιχτή του αγκαλιά. Όλα θα πάνε καλά.

Δεκέμβριος του 1918. Ένα γράμμα από την Τυνησία θα φέρει τα πάνω κάτω σε μια οικογένεια στην Αθήνα. Ένα γράμμα καταλύτης, ένα ανήκουστο δίλημμα, δυσβάσταχτοι αποχωρισμοί, νέοι άρρηκτοι δεσμοί, μια μυστική συνταγή κι ένα χειροποίητο ασημένιο κρεμαστό χέρι της Φατιμά αποτελούν την αφετηρία μιας ιστορίας εκατό χρόνων.

Στην εξωτική Τυνησία, τη μεταπολεμική Αθήνα, στο κοσμοπολίτικο Παρίσι, στους ατελείωτους αμπελώνες της Βουργουνδίας και στους καταυλισμούς προσφύγων της Μαύρης Αφρικής, ξετυλίγεται η συναρπαστική ζωή πέντε γυναικών, από την προ-προγιαγιά Ελένη μέχρι την τρισέγγονή της Έλενα.

Γυναίκες δυνατές, μπροστά από την εποχή τους, που διεκδικούν τα θέλω τους και τη ζωή τους με πάθος, χωρίς συμβιβασμούς και πρέπει. Ερωτεύονται, πονάνε, αγαπούν, παλεύουν, και κάθε φορά παίρνουν δύναμη η μία από την άλλη γύρω από ένα φλιτζάνι με τσάι από μέντα.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 25746

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η